Бастауыш сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктері

Бала психологиясы — жас ерекшелігі психологиясының негізгі бөлімі. Ол адам өміріндегі тұтас бір кезең болып табылатын балалық шақтың психикалық даму заңдылықтарын зерттейді. Жас ерекшелігі психологиясының іргетасы болған Бала психологиясы 19 ғасырдың аяғында дербес пән ретінде өмірге келді. Бала психологиясының негізін қалаған — неміс ғалымы В. Прейер. Ол Бала психологиясын зерттеуде тұңғыш рет интроспекция әдісінен объективті бақылауға өтуді жүзеге асырды. В. Прейердің "Бала жаны" атты кітабы (1882) — Бала психологиясын жүйелі зерттеуді бастап берген психол. еңбек. Бала психологиясының пәні — балалық шақтағы психикалық дамудың жалпы заңдылықтарын онтогенезде ашу, осы дамудың жас кезеңдері мен оған өту себептерін анықтау. Бала психологиясы үшін басты мәселе — баланың психикалық дамуының факторларын, психикалық даму шарттарын түсіндіру.Психология ғылымында баланың психикалық дамуын түсіндіретін теориялар шартты түрде 2 үлкен бағытқа бөлінеді:1) биогенетикалық;2) социогенетикалық.

Бұл бағыттар бір-бірінен бала дамуының негізіне қандай факторды (биологиялық не әлеуметтік) алуымен ерекшеленеді. Бала психологиясы баланың дүниеге келгеннен мектеп бітіргенге дейінгі уақыт аралығын қамтиды (балалар психологиясы, бастауыш сынып оқушылары психологиясы, жасөспірімдер психологиясы, балаң жас психологиясы). Қазақстанда Бала психологиясына қатысты еңбектер жазған психологтар: С. Балаубаев, Е. Суфиев, Ш. Әлжанов, А. Темірбеков, М. Мұқанов, Қ. Жарықбаев, т.б.[1]

Бала дамуының ерекшеліктері оған тән іс –әрекет түрлерінен ,әсіресе сюжеттік – рөлдік ойындардан көрінеді. Бала өзімен қатар басқа балалармен қарым – қатынас жасай бастайды. Бұл кездегі баланың жетекші іс – әрекеті – ойын. Ойынның арқасында балада сапалы психологиялық өзгерістер пайда болады, онда үйрену әрекетінің негіздері қаланады.

1. Ойын барысында баланың ырықты зейіні мен ырықты есі дамиды,оның өзі тілдің дамуына септігін тигізеді.
2. Ойынмен қатар бала психологиясының дамуында іс – әрекеттің тағы бір түрі – жемісті ,өнімді еңбек ету іс – әрекеті атқарылады. Оған — сурет салу, жапсыру,мүсіндеу, құрастыру жатады. Мектепке дейінгі балаларды кейбір жекелеген еңбек тапсырмаларды орындауға да үйретеді. Осының нәтижесінде бала оқу әрекетінің элементтерін игереді.
3. Ал оқу міндеті – қандай да болмасын бір жаңалыққа үйрену пайда болғанда ғана қалыптасады. Оқу міндетінің бөлінуі 6-7 жаста қалыптасады, осыған байланысты балалар үлкендер нұсқауын зейін қоя тыңдап, орындайды, өзін – өзі бақылауы пайда болады. Оқу әрекеті бала психикасына,оның қабылдау,зейін,ес, ойлау үрдістерінің ырықтылығы мен басқарылуына талаптар қойып, тиісті психологиялық қасиеттердің қалыптасуына әкеледі. Баланың психологиясының дамуы мен қалыптасуына сенсорлық қабілеттер мен таным процестерінің қалыптасуы

үлкен әсер етеді■

."Ақылды бала, кілең ақымақтардың ортасында тәрбиеленсе, ол да ақымақ болады. Бірақ, адам баласының түзелуге де, бұзылуға да қабілеті әбден жетеді".

Ойлау-бұл тұлғаның шындықты жалпылама және жанама бейнелеуге бағытталған танымдық әрекеті.

Қиял –сыртқы дүние заттармен құбылыс- тарының субективтік бейнелерінің қайтадан жаңартып өңдеп бейнелеуде көрінетін адамға тән процесс.

Қабылдау – сыртқы дүние заттары мен құбылыстарының мида тұтастай бейнелеуі. “Бала дамуының ерекшеліктері”

Зейін дегеніміз- психикалық әрекеттің айналадағы заттарға –құбылыстарға бет алып бағытталып түйдектелуін айтады.

Дағдарыс-баланың психикалық дамуындағы бірте-бірте өзгеретін кезеңдері, мінез-құлқындағы әртүрлі өзгерістер кезеңі даму дағдысы деп аталады.

Ес дегеніміз- сыртқы дүние заттары мен құбылыстарының адам миында сақталып қайтадан жаңғыртылып, танылып, ұмытылуын бейнелейтін процес.

Эмоция-адамның қоршаған болмыс заттары және құбылыстарымен қатынас жасаудан туындаған әрқилы формада көрініс беретін толғаныс, күйзелістер Ес дегеніміз- сыртқы дүние заттары мен құбылыстарының адам миында сақталып қайтадан жаңғыртылып, танылып, ұмытылуын бейнелейтін процес.

А.А Смирнов мәтінді есте сақтау барысындағы сатылар қатарын көрсетеді.

- 1- саты қарапайым бірнеше рет оқумен,есте сақтаудың бүкіл үдерісінің

барысында мәтінмен біркелкі жұмыс істеумен сипатталады.

- 2 -сатыда оқу кезіндегі кейбір өзгешеліктер пайда болады, бірақ,ол әлі тек обьективті түрде көрінеді.Оқушы әрбір ретте мәтінді түрліше оқитындығын түсінбейді,себебі қайталап оқу кезінде ол өзінің алдында әртүрлі міндет коймайды.Бала тек материалды есте сақтауға тиіс екендігін ғана ұғынады.
- 3 -саты әрбір оқып шығар алдында оқушы өзіне ерекше міндет қоятындығымен және оны шешу үшін саналы түрде оқуды қолданатындығымен сипатталады.Үшінші саты 4- сынып оқушыларына көбірек дәрежеде тән.

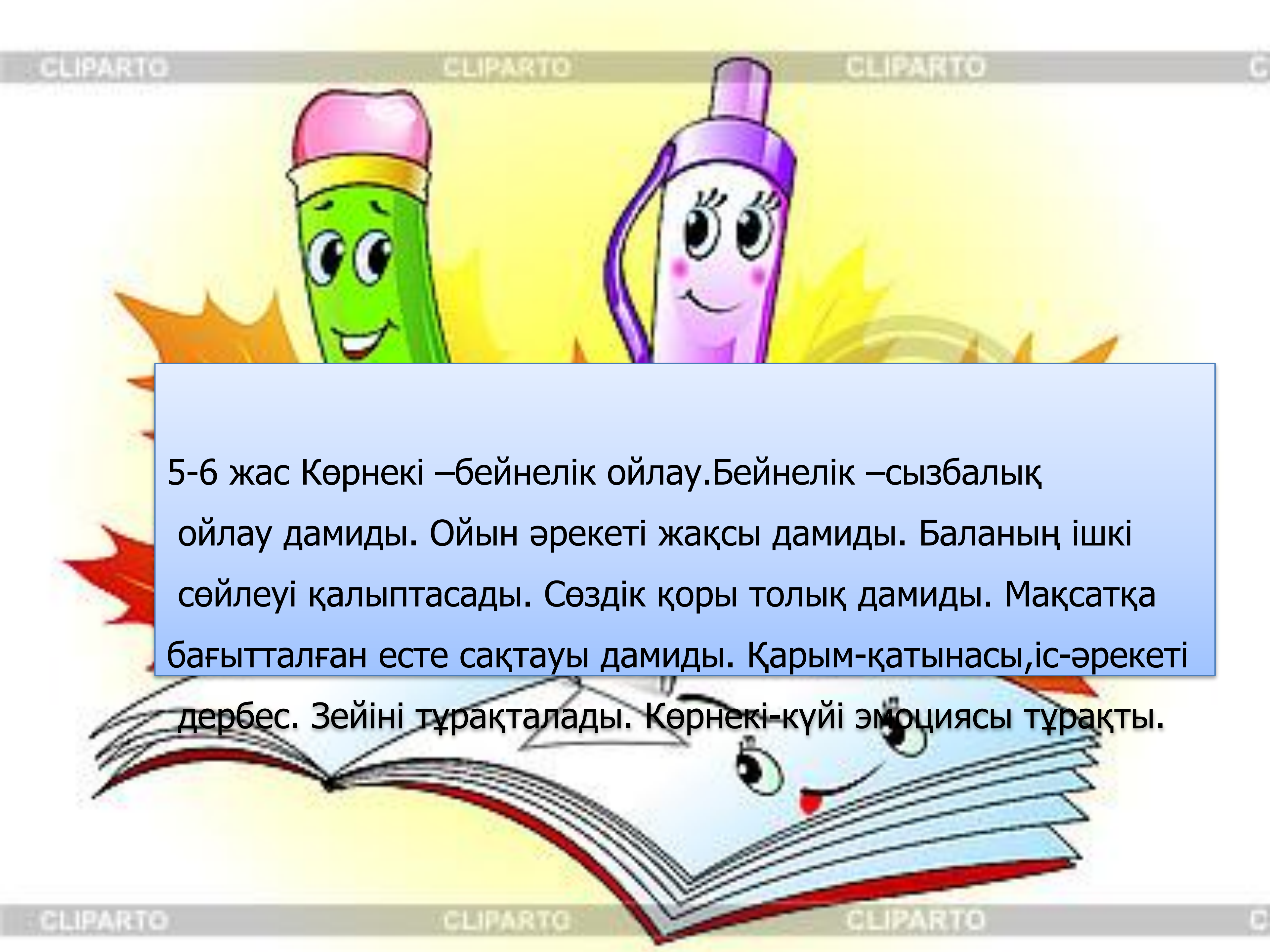

5-6 жас Көрнекі –бейнелік ойлау.Бейнелік –сызбалық ойлау дамиды. Ойын әрекеті жақсы дамиды. Баланың ішкі сөйлеуі қалыптасады. Сөздік қоры толық дамиды. Мақсатқа бағытталған есте сақтауы дамиды. Қарым-қатынасы,іс-әрекеті дербес. Зейіні тұрақталады. Көрнекі-күйі эмоциясы тұрақты.

Оқушылардың оқуына оң әсер ететін факторлар	Оқушылар	Оқушылар үшін оқу үдерісін айтарлықтай қиындататын факторлар
• Жақсы денсаулық • Дұрыс тамақтану • Қажетті ұйқы • Тиісті киім • Талаптарға сәйкес келетін тұрғын үй	**Әлеуметтік және физикалық факторлар**	• Аурулар • Аштық • Шаршағандық • Сәйкес келмейтін киім • Нашар тұрғын үй жағдайлары
• Неменеге күш жұмсауға болатынын анықтау • Өз табысына сенімділік • Маңызды марапаттар • Оқу үдерісі туралы хабардар болу • Шеберлік сезімі • Ол үшін беделді болып табылатын адамдардан алған марапаттар • Бай тәжірибе және тіл	**Оқушының жеке факторлары**	• Күш жұмсауға тұрмайтын әрекеттерді анықтау • Сәтсіздікті мойындау, ұят • Марапаттың болмауы • Оқу үдерісін нашар түсіну • Әлсіздігін сезіну • Ілтипаттың не көтермелеудің жоқтығы • Тәжірибенің және сөздік қордың шектеулілігі
• Отбасының белсенді қолдау көрсетуі және жоғары нәтижелер күтуі • тетелес топтардың оң бәсекелестігі мен қолдауы • әлеуметтік және отбасылық қолдау жүйесі, рөлдік үлгілер мен тиісті тәжірибе	**Әлеуметтік қолдау түрлері**	• Отбасынан шеттеуі және олардың төмен нәтижелер күтуі • Құрдастардың қабылдамауы және оқуға деген үстіртін көзқарас • Шектелген әлеуметтік қолдау, еліктеу үшін ұнамсыз үлгі мен басы артық факторлардың көптігі
• ойлау деңгейіне сәйкес • эмоционалдық тұрғыдан қанағаттандырады • жеке тұлға үшін маңызды болып қабылданады • белсенді педагогика арқылы еліктіреді • пән бойынша қызықты тапсырмалар қамтылады	**Тапсырмалар мен берілген есептердің сапасы**	• өте жеңіл немесе өте ауыр • эмоционалдық тұрғыдан алаңдататын, орынсыз және мән-мағынасыз сияқты қабылданатын • оңтайлы емес оқыту әдістерінің негізіндегі немқұрайдылық • қызықсыз тапсырмалар немесе пән
Оқушының міндеттері Назар аудару, шоғырлану, тәжірибе, ойлану, табандылық көрсету, тұжырымдамалық негіздер мәнін құру және оны кеңейту.		

Оқуға әсер етуші оң факторлар

Әлеуметтік қолдау түрлері

Отбасылық белсенді қолдау мен жоғары үміттер (ожидания)

Қолдау мен қоршаған ортаның (сыныптастар, достар) сындарлы бәсекелестігі

Әлеуметтік қолдау жүйесі, терең туыстық қатынастар, тиісті тәжірибе

Күтілетін нәтижелер

Бастауыш мектепті аяқтағаннан кейін оқушыларда:

- **оқу дербестігі;**
- **қарым-қатынас және ынтымақтастық дағдылары;**
- **пән салалары бойынша бастапқы білім;**
- **зерттеу іс-әрекетінің бастапқы дағдылары** қалыптасады**.**

Тез ойла,сөз ойла?
ойын
тоқылдақ
құмырсқа
жолбарыс
шегіртке

1.

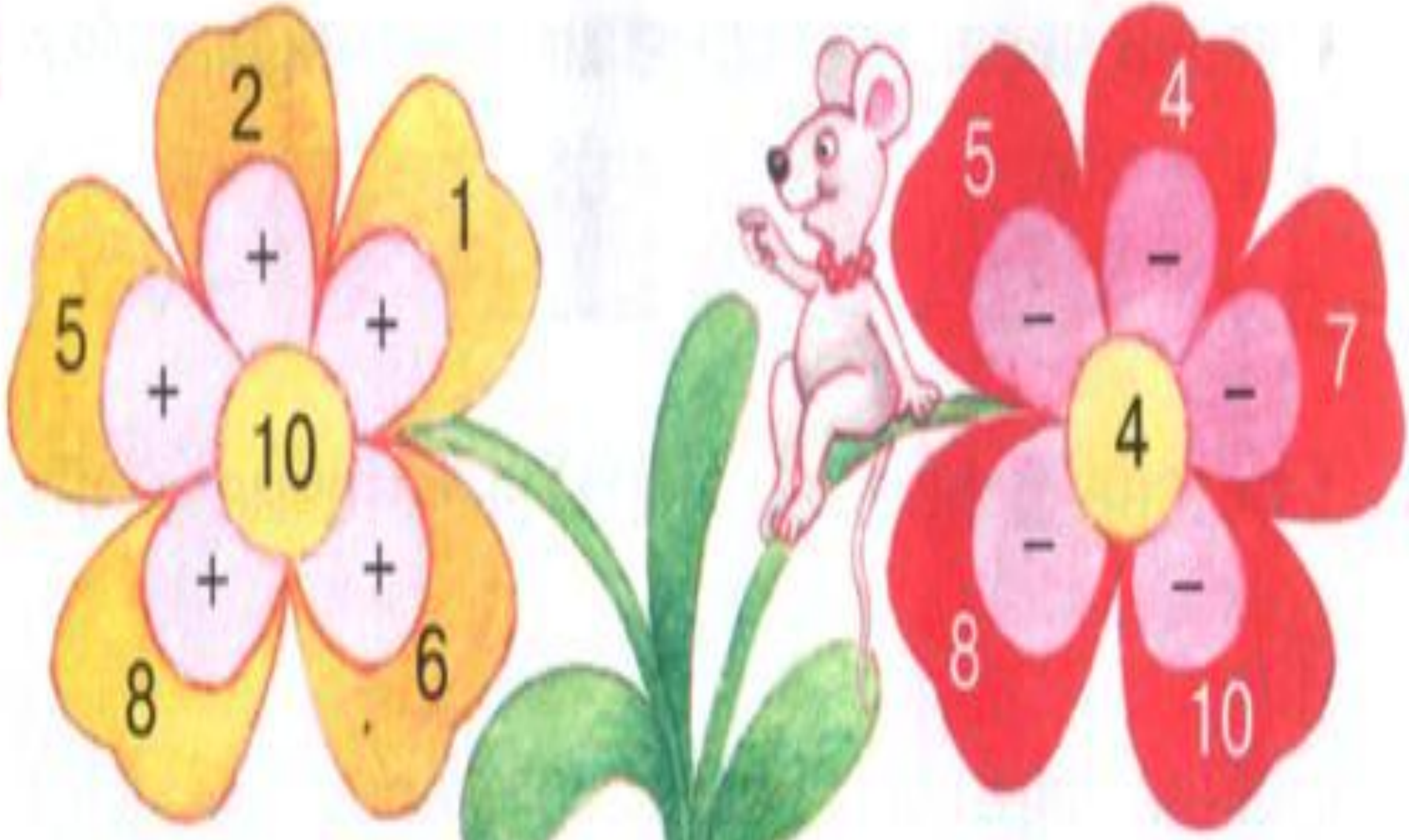

$6 + \square = 10$ $\qquad$ $10 - \square = 4$

Ойын « Кім тез есептегіш?»

а) Аулада 150 үйрек,
Қорада 73 үйрек
17 үйрек тығылды
13 үйрек жығылды
Қалғаны неше үйрек?

ә) Ал,ұстаздар , ұстаздар
Қағаз бенен қалам ал
Мың ешкінің мүйізі
Кәне, кімдер табады
Сонда қанша болады?

б)1000 асықтың бестен бірін
Досың сұрап алады
Айтшы сонда нешеуі
Өз қолыңда қалады?

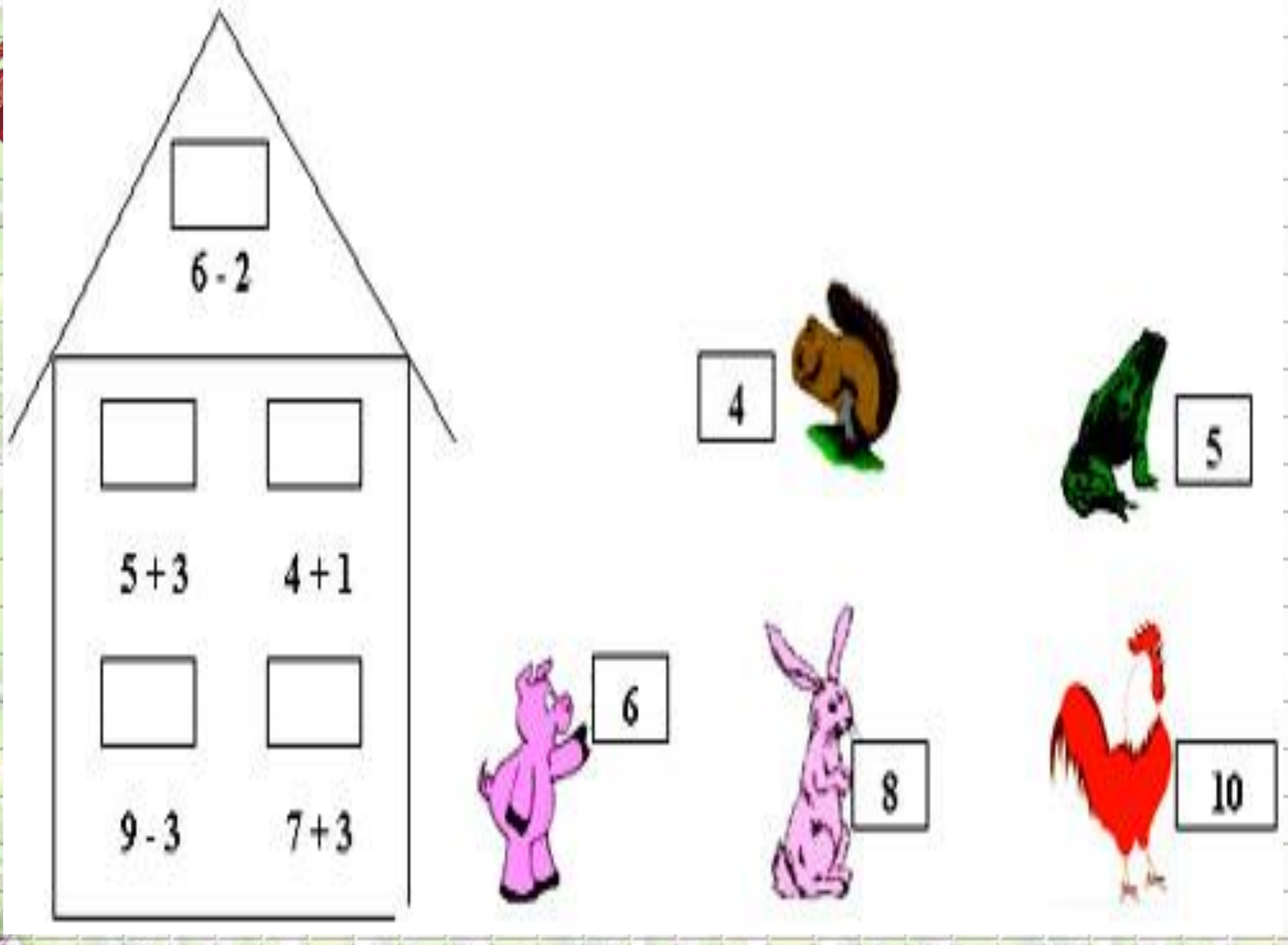
6 - 2
5 + 3
4 + 1
9 - 3
7 + 3
4
5
6
8
10

Дәптермен жұмыс

2.Қысқаша жазылуы бойынша есеп құрастыр және шығар.

- а) Ақ қой-18 бас
  Қара қой- 20 бас ?

Ә) Қаз- 28
Тауық -30

«Конверт» әдісі

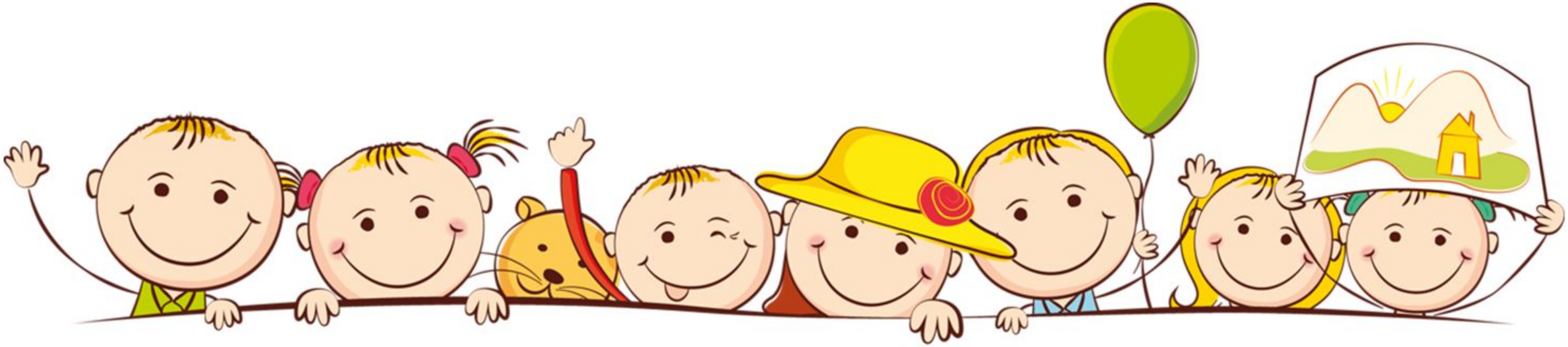

Шығармашылық тапсырма

«Бағдаршам»әдісі

Бағалау